

MODERN ZAMANLARDA BİR ASHÂB-I KEHF YORUMU: AYIŞIĞI SOFRASI

Hiclâl DEMİR*

*“Tüm bunlara alışacaksınız. Bu dünyaya
uyandınız. Artık bu uygarlığın bir
parçasısınız.”*

(Ayışığı Sofrası)

ÖZET

Yedi Uyurlar/ Ashâb-ı Kehf, Hıristiyan ve İslam kültürlerinde önemli bir yere sahiptir. Kutsal kitaplardan yalnızca *Kuran*'da zikredilmesi, kıssanın İslam kültüründe canlılığını daima sürdürmesini sağlamıştır. Kehf Suresi'nin 9-26. ayetleri bu kıssa ile ilgilidir. Ölümden sonraki yaşama delil olarak görülen Ashâb-ı Kehf, tefsir ve hadislerin yanı sıra menâkıbnâmeler, kıssas-ı enbiyâlar ve fütüvvetnâmelerde yer bulmuştur. Yedi Uyurlar, içerdiği mucizevi durumlar nedeniyle fantastik edebiyatın da ilgisini çekmiştir. Fantastik anlatılarda gerçek hayatın zaman kavramı ve mekânları önemsizleştirilebilir. Hayal ile gerçeğin iç içe geçmesi okurda başlangıçta bir şaşkınlık yaratsa da yazarın kurmacadaki tutarlılığı metnin alımlanmasını sağlayacaktır. Gerçeği bozma eğilimindeki fantastik edebiyatta tarihi ve mitolojik kahramanlar, tarih yanlışlığı (anakronizm) ile bugüne taşınabilir. Nazlı Eray, *Ayışığı Sofrası* adlı eserinde böyle bir anakronizm yapmış, kendi hayatıyla ilgili sorulara yanıt arayan anlatıcıyı (Serra), Ashâb-ı Kehf'ten biri olan Yemliha ile günümüz Ankara'sında karşılaştırmıştır. Bu karşılaşma, her iki taraf için de şaşırtıcıdır. Serra, Ashâb-ı Kehf'in yaşadığı “kaybolma”, “uyuyup uyanma (ölüp yeniden dirilme)”, “karanlıkta hayata dair sorulara cevap bulma” gibi motifler ile kendi yaşamı arasında paralellikler kurmuştur. Mağara arkadaşları ise uyandıkları dünyayı anlatıcı sayesinde tanımış, uyudukları zaman ile uyandıkları zamanı karşılaştırma imkânı bulmuşlardır. Romanda, Yedi Uyurlar'ı modern yaşamla tanıştırmak için sabırsızlanan anlatıcı üzerinden modern yaşam ve modern insanın tutkuları da ele alınmıştır. Serra (anlatıcı), yaşamına dair soruların hepsine yanıt bulamasa da Ashâb-ı Kehf'in yaşadıklarından yola çıkarak bir kabullenişle hayatına devam edecektir.

Anahtar Kelimeler: Ashâb-ı Kehf, Yedi Uyurlar, Yemliha, Nazlı Eray, *Ayışığı Sofrası*.

* Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: hiclaldemir@yahoo.com

A COMMENT ON ASHAAB-E KAHF* IN MODERN TIMES: AYIŞIĞI SOFRASI

ABSTRACT

Seven Sleepers/ Ashaab-e-Kahf has an important place in the Christian and Islamic cultures. The fact that this legendary religious tale is not mentioned in any other holy books but *Quran*, provides the vitality of this legendary religious tale in Islamic culture. The verses of Surat al-Kahf 9-26. is related to this tale. Ashaab-e-Kahf which is seen as evidence of life after death, found its place in tafsir and hadiths as well as menâkıbnâmes, kısas-ı enbiyâs and fütüvvetnâmes. Seven Sleepers also attracted the attention of fantastic literature due to the miraculous circumstances it includes. In fantastic narratives, concept of time and places in reality can be trivialized. Even if nesting of reality with imagination has created wonder on readers initially, writer's coherence in fiction provides comprehension of text. In fantastic literature, which has a tendency to distort the truth, historical and mythological heroes are portable to the present through historical misconception (anachronism). Nazlı Eray has made such an anachronism in her novel, *Ayişığı Sofrası*, and she has encountered the narrator (Serra), who seeks answers to the questions about her life, with one of the characters in Ashaab-e-Kahf, Yemliha, in present-day Ankara. This encounter is surprising for both sides. Serra has established parallels between her own life with such situations as "disappearance", "sleeping and waking up (death and resurrection)", "finding answers to questions regarding of life in darkness" which are lived by Ashaab-e Kahf. The cave friends get to know the world thanks to the narrator and they find a chance to compare the time they had slept and the time they woke up. Modern life and modern man's passions are handled in novel via narrator who is impatient to introduce modern life to Seven Sleepers. Serra, who is the narrator, would continue with her life in submission based on Ashaab-e Kahf's life experiences, although she couldn't find answers at all questions of life.

Key Words: Ashaab-e Kahf, Seven Sleepers, Yemliha, Nazlı Eray, *Ayişığı Sofrası*.

GİRİŞ

Hıristiyan ve İslam kültürlerinde yüzyıllar içinde yeniden yaratılarak varlığını sürdüren Yedi Uyurlar/ Ashâb-ı Kehf, halk arasında -özellikle zor zamanlarda- Tanrı'nın onları koruyacağı inancına ve ölümden sonraki hayatın varlığına delil olarak görülmüş ve çok sevilmiştir.

Hıristiyan inancına göre Yedi Uyurlar efsanesi, Hıristiyanlığın Anadolu'da yayılmaya başladığı dönemde oluşmuştur. Roma hükümdarları, henüz resmî din olarak kabul edilmeyen Hıristiyanlığı benimseyenlere çeşitli zulümler yapmışlardır. Bu zulümlerin anlatıldığı efsanelerden

* Ashaab-e Kahf is also known The Companions of Cave.

biri de Yedi Uyurlar'dır. Bu efsanede zulmeden hükümdar Decius'tur. Şehit kabul edilen Yedi Uyurlar, kilise tarihlerinde ve dua kitaplarında sıkça yer alır (Sert 2009, 29-30).

Yedi Uyurlar efsanesinin bilinen en eski şekli Süryani edebiyatının önemli yazarlarından Suruçlu Yakub'a (MS. 452-521-22) ait bir ilahi kitabında yer almaktadır. Buradaki kişi adlarının Yunanca kökenli olması sebebiyle bazı araştırmacılar, efsanenin Yunanca bir kaynaktan yararlanılarak anlatıldığını düşünmektedir (169-170). Faruk Sümer, Mekke müşriklerin Ashâb-ı Kehf'i sıkı temas hâlinde oldukları Süryanilerden öğrendiklerini belirtir (Sümer 1989, 23). Hıristiyanların Ashâb-ı Kehf hikâyeleri şöyledir:

Roma hükümdarı Decius, Hıristiyanlar'ı öldürmeye girişince, asil bir aileye mensup yedi kardeş, dinlerini terk etmelerini isteyen Efesos valisinin tehditlerine yiğitçe dayandıktan sonra, bir mağaraya sığındılar. Yanlarında köpekleri de vardı. Onları aklıktan öldürmek için, mağaranın kapısını ördüler. Bu iş sona ermeden, bir Hıristiyan, hadiseyi bakır bir levha üzerine yazıp, onu mağara içine atmıştı (bu, Kurân'da anılan, "rakîm" olmalıdır). Bu kardeşler, mağarada uyudular. Aradan 158 yahut 197 yıl geçtikten sonra, 408 veya 447 yılında uyandılar. Onlar ise, sadece bir gece uyumuş olduklarını sanıyorlardı. Yedi kardeş, içlerinden birini yiyecek almak için şehre gönderdi. O, kapılardaki haç işaretini fark ederek şaşırıldığı gibi, elindeki Decius devrinden kalma paralara dikkatle bakan halk da, hayrete düşmüştü. Efes piskoposu, bu pek ilgi çekici ve merak uyandırıcı hadiseyi görmek için, İmparator II. Teodosius ile İmparatoriçe'yi davet etti. Birlikte, mağarada onları ziyaret ettiler. Bu yedi kardeş, insanların dirileceklerini böylece ispat ettikten sonra, yeniden uykuya daldılar. (L. Massignon, **Les Septdormants**, s. 62-65 ve **La Grande Encyclopaedia**, "Dormants" maddesi, XIV, s. 939-940'tan aktaran Sümer 1989, 23-24)

Ashâb-ı Kehf, İslam kültüründe Hıristiyanlığa göre daha fazla bilinen ve canlılığını koruyan bir kıssa olmuştur. Bunun nedeni *Kuran*'da yer almasıdır. *Kuran*'ın 18. suresi olan "Kehf" suresinin 9-26. ayetleri bu kıssa ile ilgilidir. Surenin, Ashâb-ı Kehf'in (mağara arkadaşları) tanıtıldığı ve yaşadıklarının neye delil olduğunun açıklandığı 13 ve 21. ayetleri şöyledir:

Biz sana onların haberlerini gerçek olarak anlatıyoruz: onlar Rablerine inanmış gençlerdi. Biz de onların hidayetlerini artırmıştık. (18/13)*

(Nasil onları uyutup sonra uyandırdıksa yine) Böylece onları (bazı insanlara) buldurduk ki, Allah'ın (öldükten sonra diriltme) vaadinin gerçek olduğunu ve (duruşma) saatin(in geleceğin)de asla şüphe olmadığını bilsinler. (Bulanlar) O sırada kendi aralarında onların durumlarını tartışıyorlardı: "Onların üstüne bir bina yapın!" dediler. Rableri onları daha iyi bilir. Onların işine galip gelen (yetkili)ler: "Mutlaka onların üstüne bir mescit yapacağız" dediler. (18/21)

Kehf suresinde, Ashâb-ı Kehf'in kaç kişi olduğu konusunda insanların farklı fikirler öne sürdüğü belirtilmiş ve en doğrusunu Allah'ın bileceği ifade edilmiştir:

Görülmeğe taş atar gibi: "Onlar üçtür, dördüncüleri köpekleridir" diyecekler; "Beştir, altıncıları köpekleridir" diyecekler. "(Hayır,) Yedidir, sekizincileri köpekleridir" diyecekler. De ki: "Onların sayısını Rabbin daha iyi bilir. Onları bilen azdır." Onun için onlar hakkında, sathî tartışma dışında, derin münakaşaya girme ve onlar hakkında bunlardan hiçbirine bir şey sorma. (18/22)

Ashâb-ı Kehf'in mağarada 309 yıl uyuduğu belirtilir ancak hemen sonrasında yer alan ayette, bu süreyi Allah'ın dışında kimsenin bilemeyeceği ifade edilmiştir. "De ki: 'Onların ne kadar kaldıklarını Allah daha iyi bilir. Göklerin ve yerin gaybı O'nundur. O ne kadar güzel görendir, ne güzel işitendir! Onların, O'ndan başka bir yardımcısı yoktur. Ve O, kendi hükmüne kimseyi ortak etmez" (18/26).

Tefsir ve hadislerde de Ashâb-ı Kehf'in ele alınıp açıklandığı görülür. Sûfî harekette önemli bir yeri olan İran edebiyatında Ashâb-ı Kehf, Sâdî'nin *Gülistân*'ında, Sacettin Neşebî'nin *Tûtînâme*'sinde ve Attar'ın *Tezkiretü'l-Evliyâ*'sında yer almıştır. Anadolu'daki tasavvuf

* *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâlî*, (Tercüme Eden, Süleyman Ateş), Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul (Tarihsiz).

çevrelerinde ise Mevlânâ'nın *Mesnevi*'si, Ahmet Eflâkî'nin *Âriflerin Menkıbeleri* ve Firdevsi-i Rûmî'nin *Kutb-nâme*'si kıssanın anıldığı eserlerdendir. Ayrıca, kıssa-ı enbiyâ, menâkıbnâme ve fütüvvetnâmelerde de bu kıssaya yer verilmiştir (Sert 2009, 176-177).

Ashâb-ı Kehf, dinî metinlerin yanı sıra edebiyatın da zaman zaman konu edindiği kıssalardandır. Yüzyılları aşarak günümüze kadar gelen bu kıssa, içerdiği motiflerle modern edebiyata da ilham kaynağı olmuştur. Nitekim fantastik edebiyatın Türk romanındaki önemli temsilcilerinden Nazlı Eray'ın *Ayıışığı Sofrası* adlı eseri, Ashâb-ı Kehf'in modern bir yorumu olarak karşımıza çıkar. Eserdeki "ben anlatıcı", kendi yaşamını irdelerken Yedi Uyurlar ile karşılaşır ve onların hikâyelerindeki unsurlarla kendi yaşamını sorgular. Bu çalışmada, öncelikle fantastik bir unsur olarak Ashâb-ı Kehf değerlendirilecek, daha sonra Ashâb-ı Kehf'in mağaraya saklanıp uyumaları ve uyanmalarındaki sır ile anlatıcının yaşamındaki "kaybolma", "karanlıkta aydınlanan sorular", "ölüm ve yeniden dirilme" imgeleri karşılaştırılacaktır. Ayrıca, modern zamanların Ankara'sına uyanan Yedi Uyurlar'ın uygar dünyayı algılama biçimleri, modern hayat/ modern insan özellikleri üzerinden incelenecektir.

Fantastik Bir Unsur Olarak "Ashâb-ı Kehf"

"Büyülü gerçeklik" olarak da anılan fantastik edebiyatta gerçeklik, okura farklı bir boyutta sunulur. Zaman ve mekânda olağanüstülükler, tarihsel sapmalar söz konusu olabilirken kişiler gerçek hayattan veya tarihsel/ mitolojik kahramanlardan seçilebilir. Yeliz Özge Toyman fantastiğin genel özelliklerini şöyle ifade eder : "Fantastik anlatıların merkezinde, gerçekliği yaşadığımız dünyanın niteliklerini tamamen taşımayan bir dünya bulunur. Fantastik, dış ve iç gerçekliğin düş-rüya gerçekliğiyle beraber kurgulanmasıdır. (...) Fantastik, dış gerçeği bozma veya değiştirme eğilimindedir. Kurguyu kendi gerçeğinin sınırlarına alarak sanatla gerçek hayat arasındaki bağları koparmaya çalışır" (Toyman 2006, 77). Yazarın hayal gücüyle şekillenen bu tür eserlerde mitolojik öğelerden de yararlanılabilir. *Kuran*'da geçen kıssalar da taşıdıkları metafizik unsurlarla fantastik edebiyatta kullanılmıştır. Gönül Yonar bu durumu şöyle açıklar: "(İslam dinindeki) pek çok konu, geçmiş toplumların yaşamlarından kesitler, peygamberlerin yaşamlarından örnekler vermesiyle edebiyatın ilgi alanına girmiş durumdadır. Bu tarihsel kesitlerin mitolojide uzantılarının bulunması hem şaşırtıcıdır hem de kurgu cambazı edebiyat için bulunmaz bir nimettir" (Yonar 2011, 139). Ashâb-ı Kehf de öldükten sonra tekrar dirilme gibi kutsal/ mucizevi bir konuyu içermesi bakımından fantastik edebiyatın ilgisini çekmiş, *Ayıışığı Sofrası*'nda anlatıcının kendi yaşamını sorgulamasını ve ölüm/ yaşam kavramları üzerinde düşünmesini sağlamıştır.

Kaybolma

Roman, sonradan isminin Serra olduğunu öğreneceğimiz "ben anlatıcı"nın aralarının bozuk olduğu en yakın arkadaşı Aşo'yu kaybetme, onu bir daha görememe endişesiyle başlar. Kontratı bittiği için yan sokağındaki evinden çıkacak olan Aşo'nun "garip suskunluğu", Serra'yı onun kapısını çalmaktan alıkoymaktadır. Aşo'yu bir daha görememe endişesi ama aynı zamanda onu aramaması Serra'nın yaşadığı bir çelişki olarak karşımıza çıkar. Bu endişe, roman boyunca pek çok kez tekrarlanarak leit-motiv olmuş ve romanın eksenini Serra'nın "Aşo'yu görememe" kaygısı oluşturmuştur. Romanda farklı cümlelerle on iki kez tekrarlanan bu düşünceyi ifade eden birkaç örnek aşağıya alınmıştır:

Evet, yedinci ayda Aşo evden çıktıktan sonra belki de onu bir daha hiç bulamayacaktım. Kurumuş, çorak toprağın üstüne yağın yağmur gibi kentin çatlaklarından içeri süzülecek; Ankara'nın belki de hiç bilmediğim semtlerinden birinde sonsuza dek yitip gidecekti. (Eray 2000, 8)

Aşo'yu belki de bu dünyada bir daha hiç göremeyeceğim fikri; arada, bilinçaltımdan dışarıya bir çekirge gibi fırlıyor, içimde anlatılması güç, sonsuz bir hüznü uyandırıyor. (33)

Gecenin bu sabaha yaklaşmış zamanlarında, Aşo'yu belki de bir daha hiç göremeyeceğim fikri; karşılıklı oturup kahve içerken, yaşadığımız olayları birbirimize aktardığımız o gece bölümlerinin artık

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

hiç yaşanmayacağı düşüncesi, yüreğimin derinliklerinde ince belli bir çay bardağı kırılmış gibi içimi yakan bir acı veriyordu bana. (60)

Aşo'yu belki de bu dünyada bir daha hiç göremeyeceğim fikri yüreğimde tortulaştıkça derin bir acı duyarım; içim ıslak toprak gibi ezilir. (72)

Anlatıcı (Serra), Yedi Uyurlar'ın bir mağaraya girip ortadan kaybolması ile evine kapanan en yakın arkadaşı Aşo arasında bir ilişki kurmuştur. Alıntılarda dikkati çeken en önemli husus, onu "bu dünyada bir daha görememe" vurgusudur. Bu cümleler okura, anlatıcının Aşo'yu görebilmesinin "uyuyup uyanma/ ölüp dirilme" gibi bir değişim neticesinde olacağı hissini vermektedir. Aradaki kırgınlık Serra'nın onun kapısını çalmasını engellese de o, Aşo'nun oradaki varlığından, hatta perde arkasında onu izlediğinden emindir.

Modern Zamanlara Uyanan "Yemliha"

Anlatıcı, hemen her gece onu yataktan kaldıran, uyumasını istemeyen 'kent'in çağrısına uyar, sessiz ve karanlık sokaklarda dolaşır. Zamanı, mekânı, kimliğini unuttuğu bu gezintilerden birinde arkasından geldiğini fark ettiği kişi ile bu kavramlar daha da karmaşık bir hâl alacaktır. Karşılaştığı kişi yirmi beş yaşlarında genç bir erkektir. Kendini şöyle tanıtır: "Adım Yemliha. (...) 'Hayat' demek. Eshab-ı Kehf Mağarası'ndaki yedi uyuyanlardan biriyim. Bu gece uyandım" (13). Serra'nın ne kadar uyuduğunu sorması üzerine Yemliha'nın verdiği yanıt, *Kuran*'da verilen bilgi ile aynıdır: "Belki bir gün. Belki bir günden fazla" (13).

Yemliha'nın arkadaşlarının mağarada olduğunu, kendisinin yiyecek almak için dışarı çıktığını söylemesi ve elindeki gümüş sikkelerin geçmeyeceğini öğrenince şaşırması, yine kıssanın *Kuran* ve Hıristiyan kaynaklarındaki şekliyle örtüşmektedir. Özlem Sert'in belirttiğine göre, Suruçlu Yakub'un hâlen Süryani Kilisesinde okunan ilahilerinden birinde de Yemliha'nın yemek almak için şehre gitmesi motifi vardır:

Yemliho, kalk şehre gir,

Bize yemek al.

Çünkü dün akşamki yemeğimiz yetmemişti. (Sert 2009, 37)

Anlatıcının gece vakti açık bir market bularak kartla onlara yiyecek, Kıtırmir'e de köpek maması alması, Yemliha'nın modern zamanların önemli merkezlerinden 'süpermarket'le ve onun cezbedici renkli ürünleriyle tanışmasını sağlamıştır.

Serra, gece gezintilerinden birinde tanıştığı Yemliha ile roman boyunca sık sık ama hep "gece zamanı" karşılaşacak, onun uyandığı dünya hakkındaki düşüncelerini dinleyecektir. Yemliha'nın modern dünyaya dair ilk izlenimleri şunlardır:

Neler gördüm neler... İnanması güç şeyler. Biz mağaraya girip de uyumaya karar verdiğimiz zaman dışarıdaki dünya böyle değildi; az insan vardı, ışıklar yalnızca gün ışığı ve ateş ışığıydı; inanılmaz bir evrenin içine girdim işte, sanki bir rüyadayım, ama böyle bir rüyayı hayal edecek bir bilincim olmadığına göre, bu gördüklerim gerçek, diyorum. Bir sokak kahvesine takılıyorum iki gecedir. Orada bir-iki arkadaş edindim, kimliğimi bilmiyorlar; köyden geldiğimi söyledim onlara; konuşuyoruz aramızda. Bazı şeyleri onlara sorarak öğreniyorum. Kahvede televizyon var! (Eray 2000, 40-41)

Yine gece karşılaşmalarının birinde Serra, ağrıyan başı için ilaç içmesi gerektiğini belirttiğinde Yemliha şaşkınlıkla "Var mı öyle bir şey" diye sorar. Çantadan çıkan Amerikan aspirininin kutusunu dikkatle inceler, bir tane de kendisi yutar ve şöyle der: "Akıl almaz bir şey! (...) Bu küçücük beyaz yuvarlak, baş ağrısını geçirebiliyor demek..." (63-64)

Modern zamanlara uyanan Yemliha, karşılaştığı her şeyi önce hayretle karşılayacak ama kendisine olağandışı gelen nesne ve kavramlara kısa sürede alışacaktır.

Turkish Studies

Kehf/ Bağırsak Falı // Enerji Apartmanı/ Apartman Falı: Karanlıkta Aydınlanan Gerçekler

Serra, yaşamında karanlıkta kalmış pek çok sorunun cevabını, gece vakti kentin sokaklarında gezerek bulmaya çalışmaktadır. Cevapların bulunduğu yer olarak ayakları onu Refik Belendir Sokağı'ndaki Enerji Apartmanı'na götürür. Burada, Ashâb-ı Kehf'in mağarası ile Enerji Apartmanı arasında kurulan ilişki dikkat çekicidir. Her iki yer de karanlıktır. Geçmişin sorularına yanıt bulabilmesi için Serra'nın apartmanın içinde bir çakmak yakması gerekir. Çakmağın aydınlattığı yer kadar yanıt alır sorusuna. Mağara arkadaşlarının uyandıkları dünyayı tanımaları da Serra'nın Yemliha'ya verdiği çakmakla başlayacak, sonrasında mağaralarına elektrik çekilmesi, bir lamba ve televizyon getirilmesiyle olacaktır. Serra gibi mağara arkadaşları da ancak aydınlatılmış küçük bir bölge (mağara) kadar hayatın sırlarına hâkim olacaklardır, daha fazlasına değil.

Yemliha, bir apartman girişinin karanlığında Serra'nın hayata dair sorularına cevap bulmasına çok şaşırır. Bunun uygarlıkla ilgili olduğunu düşünür ve bu durumu "apartman falı"na benzetir. Modern dünyada, apartman karanlığından gelen bir sesle yanıtız soruların cevaplanması, Yemliha'ya yüzyıllar öncesinden bir falı hatırlatır: bağırsak falı. Bu fal için bir koyun gereklidir. Efesli bir falcı olan Sibil, mağaraya gelip Tanrı Apollon'un ağzından konuşarak kesilen koyunun bağırsak hareketlerinden gelecek hakkında bilgi verecektir. Serra'nın "karanlığı çözmek" konusundaki merakını gören Yemliha, onu da bu fal merasimine davet eder. Mağaraya gelen Sibil, önce koyunun ölmeden önceki hâlini inceler ve yorumlar yapmaya başlar. Ancak bu noktada mağara arkadaşlarının uyumadan önceki dünyaları ile uyandıkları modern dünya ayrımı belirlemeye başlar. Faldan önce televizyonda Reha Muhtar'ın sunduğu haberleri izleyen Mernuş, Sibil'in yaptığı yorumları, bu haberlerdeki olaylarla bağdaştırır. Koyunun mağarada yakalanmamak için direnç göstermesini Sibil "Bir ayaklanma. Bir başkaldırı..." olarak yorumlarken Mernuş, bunun gerçek hayattaki karşılığını bulmuştur bile: haberlerde izlediği memur yürüyüşü.

Böylece metafizik güçlere sahip, gelecekte haber veren yüzyıllar öncesinin falcılarının yerini modern yaşamda "televizyon" almıştır. Mernuş, falcının söyledikleri ile bağdaşması nedeniyle televizyonun gerçekliğine kayıtsız şartsız inanır. Uyandıkları dünyada onları faldan daha fazla büyüleyen televizyonda izledikleri "Amerikan filmleri" olacaktır.

Ölme - Tekrar Dirilme

Yemliha'nın uyandığı dünyada gördüklerini büyük bir şaşkınlıkla anlatması, anlatıcının da yaşadığı dünyaya yeni bir gözle bakmasını, kendini "yeni doğmuş gibi" hissetmesini sağlamıştır:

Asıl ben heyecan içindeydim; yanı başımda yürüyen; açık yüreklilikle bana dünyayı, yaşamı algılayışını, uygarlığın bilmecelerini çözmeye çalıştığını anlatan bu ince bedenli, siyah saçlı genç adam, yaşamımda şimdiye değin gördüğüm tek ve en büyük mucize idi (...) Yemliha'nın mucizesi, mağaradan dışarıya çıktıktan sonra karşılaştığı bu yepyeni dünya idi; benim mucizem; tılsımlarda, nazar dualarında, çetrefilli ebced cetvellerinde asırlar boyunca adı geçen bu genç insan; üç yüz dokuz yıl süren bir uykudan uyanıp dünyaya çıkan, Ankara sokaklarında şu gece zamanı yanı başımda yürüyen Yemliha idi. (42-43)

Yemliha'nın 309 yıllık uykusundan uyanması, bir anlamda ölüp tekrar dirilmesi ile karşılaşılan "ölme ve tekrar dirilme" motifi, romanda diğer olaylarla da beslenmektedir. Aşo'nun oturduğu dairede daha önce oturan ve anlatıcının anneannesinin akrabası olan Leziz Teyze, bir cinayete kurban gitmiş, o zamanlar kendine yeni bir ev arayan Aşo da onun dairesini tutmuştur. Uzun yıllar bu evde oturan Aşo, Leziz Teyze'nin evde dolaşan ruhunu görür: "Sana bir şey söyleyeyim mi; yaşlı bir kadın var bu evde. Bazen mutfakta görüyorum onu. Sanki güçlükle yürüyor. Bulaşıkları yıkayıp yerlerine yerleştiriyor. Ben mutfığa girince yavaşça kayboluyor" (30).

Turkish Studies

Yine bir gece gezintisinde geçmiş, hayatındaki insanları düşünen, adeta “yalnızlık şarabı” içerek sarhoş olan Serra, o güne kadar hissetmediği bir duygu ile sarsılır. Hayatındaki pek çok önemli konu bir anda önemini yitirir, öyle ki Aşo’yu bile düşünmek istemez. Hayata dair beklentileri yok olur: “Bir umut, bir düşünce, bir beklenti filizlenmiyordu beynimde; ruhumdaki garip fırtınalar dinmiş gibiydi; limana çekilmiş; içinin tüm insanları, tayfası, mürettebatı boşaltılmış bir gemi gibiydim” (135). Bu, Serra için ancak ölüm hâlinde ortaya çıkacak bir durumdur. Öldüğünü düşünür. O esnada yanına gelen şoförü Karı Şefik’e “Ben galiba öldüm.” der. Serra’nın nüfus cüzdanına bakan Şefik, ölmediğini söyler. Ancak ondan sonra kalbinin sesini duyar Serra: “Yüreğim hızlı hızlı çarpmaya; beynimin içinden bin bir düşünce yeni baştan büyük bir hızla geçmeye başlamıştı. Çok uzaktan, bilinmeyen bir yerden atılmış bir ok gibiydim; yaşamın içine yeni baştan girmiş; ‘hayatım’ dediğim o yazgı dizisine; beni oluşturan ruh ve bellek haritasına, o karmaşık anı yumağına yeniden saplanmışım” (136-137).

Romanda, Serra’nın yaşadığı bu geçici ölüm ile Yedi Uyurlar’ın yüzyıllar süren uykuları ve uyanmaları (ölüp yeniden dirilmeleri) arasında bir bağ kurulmuş, böylece onun Ashâb-ı Kehf’i daha iyi anlaması sağlanmıştır. Serra ölümü, “hafiflik” ve “sıkıcı bir özgürlük” olarak tanımlar. Yaşamla birlikte zihnine gelen gündelik dertler bile güzel görünür. Bu durum bir anlamda ‘yaşama güzelleme’dir. “Evet, yaşıyorum. (...) Ama bir an için, bir şey oldu. Eminim bundan. Ruhum sanki bir an bedenimden çıktı, sonra yeniden girdi” (137).

“Ölüm” ve “yeniden dirilme” motifiyle, Serra’nın geçmişinde iz bırakmış kişileri yemek tabaklarının içinde küçük birer insan olarak gördüğü Ayışığı Sofrası’nda da karşılaşırız. Yine bir gece yarısı çok iyi bildiği, artık yaşamı olan “yalnızlık”ı iliklerine kadar hissederken karşısına çıkan şoförü Karı Şefik’in yönlendirmesi ile Ayışığı Sofrası’na gider. Siyah bir gece örtüsünün üzerine kurulmuş sofrada içi gümüş renkli sıvılarla dolu şişeler; anılar ve eski aşklarla dolu tabaklar vardır. Bu kişileri şöyle anlatır Serra: “Bu tabaklara uzanmış ufacık insanlar; geçmişimde beni bir şekilde üzmeyi başarmış, yalnız ruhuma her biri birer çentik atarak mazi denilen o karanlık, küf kokulu dehlizin içinde yok olup gitmişlerdi (170).” Tabaklarda yer alan kişilerden biri de Raif Bey’dir. 15 yıl önce ölmesine rağmen Serra’nın geçmişinde iz bırakmış bir kişi olarak o da Ayışığı Sofrası’na gelmiştir. Ancak nasıl döneceğini bilemez. Serra, bu dünyada kalmasını söylediğinde öldükten sonra tekrar hayata dönmenin çelişmesini yaşar. Çok istemesine rağmen buna cesaret edemez:

On beş yıl oldu ben öleli (...) On beş yıl. Az zaman değil. Unutmuşlardır beni evde. Karım huyumu, suyumu çoktan unutmuştur. Kendi kafasında yarattığı bir Raif’i yaşıyordu şimdi. Daha sevecen, daha yumuşak, şefkatli, onu hiç üzmemiş bir Raif’i. (...) İnanmıştır da buna; o artık bununla yaşar; istediği gibi bir adam olmuşumdur ölünce, anlıyor musun? Oysa, yaşarken benden çok çekti; üzümüştüm onu. (188)

Yedi Uyurlar’la karşılaştığından beri “ölüm” ve “yaşam” kavramları üzerinde daha fazla düşünen Serra, 15 yıl önce ölen ve Ayışığı Sofrası’nda tekrar canlanan Raif Bey’in “Yaşamak ne güzel” (...) Öyle güzel ki yaşamak! İnsan bunu ölmeden dünyada anlayamaz.” (188) sözleriyle hayata daha çok bağlanmıştır.

Mağara Arkadaşları/ Modern İnsan

Serra, mağara arkadaşlarına modern yaşamı ilk kez Yemliha ile karşılaştıkları gece, onlara marketten yiyecek alarak tanıtmıştı. Kendi yaşamını Enerji Apartmanı’nda aydınlatmak için aldığı çakmaktardan birini de Yemliha’ya vermiş, onunla mağarayı aydınlayabileceğini söylemişti. Gaziosmanpaşa civarındaki mağaraya gidip diğer mağara arkadaşlarını tanıması, onun Ankara’nın en merkezî yerlerinden birinde iki farklı yaşamı görmesine yol açmıştır. Her gün birkaç kez önünden geçtiği ama girişini fark edemediği mağaraya geldiklerinde Yemliha, içeride yanan çıranın

etrafındaki arkadaşlarını Serra'ya tanıtır: “Mekselina, Meslina, Mernuş, Tebernuş, Şazenuş, Kefeşta tayyuş... Şuradaki de köpeğimiz Kıtırmir” (117). Serra yaşadığının rüya mı, gerçek mi olduğunu düşünürken zihninden “öldürüldükten sonra dirilen; yeniden meydana çıkan evliyalarla” birlikte olduğu fikri geçer (117).

İlk şaşkınlığı geçtiğinde Serra, onları modern hayata uydurmak için neler yapabileceğini düşünür. Bu, biraz da modern hayatın nimetlerini tatmış modern insanın onları hemen paylaşma sabırsızlığıdır. Ashâb-ı Kehf'i uyandırdıkları hayatın yenilikleri ile tanıştırmak için sabırsızlanır. İlk aklına gelen, mağaranın karanlığını aydınlatacak bir ışıldak ve televizyondur. Serra, mağaraya neler getirebileceğini düşünürken bir yandan da onların uygar dünyaya ait bu eşyaları nasıl karşılayacağını merak etmektedir. Modern zamanların en önemli buluşlarından televizyonun uyandırdıkları dünyayı hızlı bir şekilde kavramalarını sağlayacağı düşüncesiyle hemen bir televizyon almak ister. Mağaraya elektriğin çekilmesiyle artık Yedi Uyurlar için bir dönem kapanacak, yeni bir dönem açılacaktır. Ayaklı lambanın yanmasıyla karanlıkta geçen yüzyıllar bir anda silinir ve mağara tamamen aydınlanır. Serra'nın endişeleri boşa çıkmıştır, bu aydınlığı isterler: “Bu ışık bize yaşadığımızı bir kez daha anımsattı” (122).

İkinci şaşkınlık televizyonun çalışmasıyla yaşanır. Ekranda bir Amerikan filmi vardır. Yedi Uyurlar, bir silahın patladığı ve birinin kan içinde yere yığıldığı bir sahne ile karşılaşılır. Şaşkınlıktan donakalırlar ancak Serra, onların birer görüntü olduğunu söyler. Düğmeye basınca görüntü yok olur, yine şaşırırlar. Sonrasında Yedi Uyurlar, içinde çok yüksek binalar, ışıklı sokaklar ve hızlı arabaların yer aldığı Amerikan filmlerini izleyecek, “Amerikan gecesi” yaşayacaklardır.

Sonuç

Hıristiyan kültüründe de önemli bir yeri olan ancak *Kuran* dışında diğer kutsal kitaplarda yer almaması dolayısıyla İslam kültüründe canlılığını her zaman koruyan Ashâb-ı Kehf, “Kehf” suresinin 9-26. ayetlerinde zikredilmektedir. Bu ayetlerde, Allah'ın sözünün hak, kıyametin şüphe götürmez olduğunun Ashâb-ı Kehf vasıtasıyla insanlara iletiildiği, onların sayısının ve ne kadar uyuduklarının ancak Allah tarafından bilineceği ifade edilmiştir. Hikâyeleri insanların yüreğine dokunduğu için tarih boyunca pek çok eserde onlardan söz edilmiştir. Ashâb-ı Kehf, fantastik edebiyatın da ilgisini çekmiş, Nazlı Eray *Ayışığı Sofrası* adlı eserinde anlatıcısı (Serra), kendi hayatıyla ilgili soruların yanıtlarını aradığı gece yolculuklarının birinde Yemliha ile karşılaştırmıştır. Böylece Ashâb-ı Kehf, modern zamanların Ankara'sına taşınmış, anlatıcının gayretleriyle mağara arkadaşlarının uyandırdıkları çağa ayak uydurmaları sağlanmıştır. Ortaya konan bu tarih yanılgısı (anakronizm) elbette şaşkınlıkları, tuhafıkları beraberinde getirmiştir.

Romanda paralel bir yapı ile Serra'nın hayatındaki olaylarla Ashâb-ı Kehf'in yaşadıkları arasında ilgi kurulmuştur. Anlatıcının en yakın arkadaşının ortadan kaybolması, Enerji Apartmanı'nın karanlık girişi, ölüm ve tekrar dirilme motifleri ile Ashâb-ı Kehf'in ortadan kaybolması, mağaraya sığınmaları, yüzyıllar sonra uyanmaları (dirilmeleri) arasındaki bağ dikkat çekicidir. Diğer yandan, modern hayatın her türlü nimetinden fazlasıyla yararlanan modern insan ile uyandırdıkları çağa dair hiçbir bilgisi olmayan, hâlâ mağarada çira ışığında aydınlanan Yedi Uyurlar'ın karşılaştırması da yapılmış, sonuçta mağara arkadaşları (Ashâb-ı Kehf) gördükleri, hayatlarına giren her yeniliği ilk şaşkınlığı attıktan sonra hızla benimsemişlerdir. Yedi Uyurlar, Yemliha haricinde mağaradan çıkmamışlar ama elektriği ve televizyonu olan modern bir mağarada yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Anlatıcı, gece yolculuklarında hayatına dair soruların yanıtlarını kısmen de olsa bulmuş; saflıkları, kırılğanlıkları, hataları, eksiklikleri kimi zaman da ikiyüzlülükleri ve acımasızlıklarıyla yaşamına girmiş her insana hoşgörülle bakmış, bu kişilerin “kendi insanları” olduğu ve yaşamını oluşturduğu sonucuna varmıştır. Bu kabulleniş onu, Ashâb-ı Kehf'in başına gelenler gibi, daha güzel bir dünyaya uyandıracaktır.

Turkish Studies

KAYNAKÇA

Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli, (Tercüme Eden, Süleyman Ateş), Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul (Tarihsiz).

ERAY Nazlı, **Ayıışığı Sofrası**, Can Yay., İstanbul 2000.

SERT Özlem, **Umudun Tarihine Yolculuk Yedi Uyurlar Efsanesi**, Phoenix Yay., Ankara 2009.

SÜMER Faruk, **Eshabü'l-Kehf (Yedi Uyurlar)**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1989.

TOYMAN Yeliz Özge, **Nazlı Eray'ın Roman Dünyasında Düşü ve Büyülü Gerçekliğin Kurgusu ile Fantastik Unsurlar**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2006.

YONAR Gönül, **Türk Edebiyatında Fantastiğin Kökenleri**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2011.